SUPLIMENTUL I

LA

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

No. 9. 1 MAIŬ 1900 VOL. I.

O privire asupra literaturei ruse din secolul al nouă-spre-zecelea

Pînă la Turghenev literatura rusă nu provoca aproape nicĭ un interes în Europa occidentală; în manualele speciale nu se consacra o atenţie maĭ mare de cît celeĭ ungare şi române. Ce-ĭ drept Puşchin, Lermontov, Gogol şi Griboedov eraŭ traduşĭ în limbile europene, insă publicul nu găsia nimic interesant în scrierile lor. Frumumuseţea versurilor luĭ Puşchin şi Lermontov se perduse în traducere, iar conţinutul se părea criticilor o imitaţie după Byron. Pe Gogol şi Griboedov nu-ĭ înţelegeaŭ: tipurile şi situaţiile descrise de aceştia se păreaŭ occidentalilor niştе caricaturi barbare, neverosimile.

Numaĭ apariţia «Notelor unuĭ vînător» de Turghenev a silit pe criticĭ să recunoască şi să preţuiască frumuseţea şi splendoarea stiluluĭ rus.

Insă lucru curios: toată atenţiunea, tot entusiasmul se resfrîngeaŭ numaĭ asupra luĭ Turghenev *personal*. Nimănuĭ nu-ĭ trecea prin minte că un asemenea gigant nu putea să nu aibă confraţĭ de o valoare maĭ mult saŭ maĭ puţin egală; după cum un munte cu vîrful vecinic acoperit de zăpadă nu poate să se înalţe în slava cerurilor pe o cîmpie plană, fără să fie în legătură cu un şir de alţĭ munţĭ.

Apariţia în traducere a romanelor: «Resboiŭ şi pace», «Oblomov», «Crima şi pedeapsa» şi altor opere literare ruse aŭ făcut pe occidentalĭ să'şĭ schimbe cu desăvîrşire părerea.

Critica europeană fu adînc surprinsă văzînd că Turghenev, pe care dînsa îl considera aproape ca pe cel maĭ bun prosator a celeĭ de a doua jumătăţĭ a secoluluĭ, are colegĭ de artă nu numaĭ egalĭ cu dinsul dar carĭ cîte odată chiar îl întrec prin adîncimea concepţiilor şi lărgimea vederilor.

Resultatul uneĭ asemenea constatărĭ fu că deja a început a se vorbi de scriitoriĭ ruşĭ nu *în mod individual* ci de *literatura rusă*.

Astă-zĭ scrierile lui Leon Tolstoĭ se desfac într'un număr atît de mare în Europa, cuvintele sale sînt ascultate de *întreaga lume* cu atîta sfinţenie în cît e greŭ să stabileştĭ unde e maĭ venerat la el acasă saŭ în streinătate.

Cea maĭ puternică impresie insă a produs-o Dostoevschi. Şi deja vedem multe opere literare d'intre care unele aparţinînd unor talente ca Paul Bourget, D'Annunzzio şi Hauptmann în carĭ influenţa mareluĭ geniŭ patologic rus e vădită.

Dar publicul şi critica din apusul Europeĭ se interesează azĭ nu numaĭ de scriitoriĭ marĭ aĭ Rusieĭ ci şi de o mulţime de talente de mîna a doua: într'un cuvînt literatura rusă e pusă în rînd cu cea engleză, franceză şi germană. Şi acest loc îl merită cu prisosinţă Căcĭ dacă vom lua de exemplu literatura rusă din ultimiĭ cincĭ zecĭ de anĭ şi o vom compara cu a altor popoare europene din acelaş răstimp, atuncĭ vom ajunge la un resultat şi maĭ uimitor. Intr'adevăr operele luĭ L. Tolstoĭ, Turghenev şi Dostoevschi merită ele oare să stea numaĭ alăturĭ de acelea ale literaturеĭ engleze şi americane unde vedem ca puncte culminante romanele şi nuvelele luĭ Bret-Harte, George Elliot, şi Beecher Stow ?

Să fie oare locul operilor luĭ L. Tolstoĭ, Turghenev şi Dostoevschi numaĭ alăturĭ de acelea ale literaturеĭ germane din ultimiĭ cinzecĭ de anĭ, adecă de operele luĭ Auerbach, Spielhaghen, Paul Heyze şi Freitag.?

In sfîrşit locul literaturеĭ ruse nu credem că e nicĭ chiar alăturĭ de literatura franceză deşi aci deja avem talente marĭ ca: Dumas fils, Flaubert, Guy de Maupassant, şi Zola.

Fără să ne temem că vom cădea în exagerațiuni, putem afirma că prin geniul individual al marilor săi scriitori, prin direcția sa sănătoasă, literatura rusă din ultimii 50 de ani e superioara ori-căreĭ literaturĭ europene. În fața unuĭ asemenea extraordinar fenomen firește în mintea fie-căruĭ se naște întrebarea: cum se face că un popor necivilisat, aproape semibarbar încă, cu niște așezăminte sociale atît de primitive a putut să producă o literatură atît de falnică.? Și cu atît mai mare devine nedomerirea cînd ne gîndim că pe terenul științific, technic, pe terenul musical și al artelor plastice poporul rus nu a produs încă genii de mărimea acelor din occident. Fără îndoială că talente au fost și în aceste ramuri, însă nu putem încă să vorbim de o înrîurire a musiceĭ, științeĭ sau sculptureĭ ruse asupra semenelor lor din Europa, după cum putem vorbi de înrîurirea literatureĭ ruse.

A presupune că poporul rus are predispositiuni speciale, aproape patologice pentru literatură ar fi lucru puțin serios.

Mulți văd explicația acestuĭ fapt în însăși organisția statuluĭ rus, unde domeniul literar e unicul cîmp unde se dau luptele între ideĭ, și decĭ toate talentele, toate energiile acolo se concentrează, se desvoltă, pe cînd în occident forțele sunt împărțite mai mult sau mai puțin egal între diferitele ramuri ale activității publice.

Noĭ admitem această explicație, mai cu seamă cînd ne gîndim cîți scriitori de talent ne-a răpit politica, tocmai atuncĭ cînd geniul lor creator era în plină evoluție.

Acum dacă luăm și studiem mai de aproape istoria literatureĭ ruse din acești din urmă 50 de ani în comparație cu cea europeană, descoperim la dînsa niște particularități fundamentale pe carĭ nu le are la nicĭ o altă literatură din lume (1).

Bunăoară criticul care ar dori să studieze literatura modernă rusă numai din punctul de vedere pur estetic, ar avea foarte puțin de lucru, căcĭ din acest punct de vedere literatura rusă din a doua jummătate a secoluluĭ nu a suferit nicĭ o schimbare, pe cînd in Europa în acest răstimp s'au succedat mai multe stiluri literare și technica literară a suferit schimbări radicale.

Astă zĭ nicĭ pe cel mai mediocru romancier francez nu ni-l putem închipui scriind în stilul luĭ Georges Sand; între Zola și Georges Sand este o întreagă prăpastie in modul de a scri, în dialog și în stil.

In ultimul timp maniera de a scri a luĭ Zola asemenea s'a demodat.

In Germania școala luĭ Paul Heyse a cedat locul școaleĭ luĭ Hauptmann și Sudermann.

Aceeași schimbare radicală au suferit literaturile italiană și scandinavă.

Ast-fel pe cînd în Europa a avut loc o evoluție radicală estetică, în Rusia deși ideile au evoluat, formele au rămas aceleași. Intre Turghenev și nepotul său literar Garschin nu e nicĭ o deosebire de stil, între stilurile poeților Necrasov și Nadson asemenea nu e nicĭ o deosebire.

Cînd V. Hugo era de 70 de ani i-se închina întreaga Franță, dar nimenĭ nu-ĭ imita modul de a scri.

Tolstoĭ este azĭ de 70 de ani și ceva; cu toate acestea dînsul încă pentru mult timp va fi legiuitorul romanuluĭ rus.

Singurul gen literar din Rusia care a suferit o schimbare e beletristica poporană. Intre stilul colorat și într'adevăr popular al luĭ Uspenschi și acela al nuvelelor țărănescĭ ale luĭ Grigorovicĭ și Turghenev e însemnată deosebire. Insă și aci nu că forma s'a schimbat, dar pe timpul luĭ Turghenev poporul rus nu era încă studiat în deajuns: dovadă e L. Tolstoĭ, care deși om de aceeași vîrstă cu Turghenev, în drama sa «Puterea întunereculuĭ» ni-ĭ descrie pe țăranĭ cu stilul adoptat de Uspenschii.

Altă particularitate a literatureĭ ruse o constitue caracterul său didactic moralisator. Nicĭ odată literatura rusă nu s'a închis în sfera intereselor pur estetico-artistice. Și cînd a fost vorba de apreciarea unuĭ talent literar rolul principal l-au jucat ideile pe care scriitorul le-a preconizat în operile sale, iar nu calitățile poetice creatoare

Nu doară că mariĭ criticĭ ruși Belinschi, Dobroliubov și Pisarov iar mai încoace Michailovschi și Protopopov nu ar fi fost oamenĭ cu simțul frumosuluĭ desvoltat; din potrivă, din scrierile lor vedem că toțĭ au posedat un simț artistic foarte fin.

Insă după cum am spus literatura rusă fiind o catedră, de pe ca e întotdauna a resunat cuvîntul propoveduireĭ, publicul rus se uită mai mult la cea ce spune un scriitor,iar nu cum spune.

(1). V. Wengherov și Veselovschi «*Vestnie europi*» anul 1898.

Ca ilustraţiunĭ putem da pe Tourghenev, care fiind bănuit de tineretul inteligent al Societăţiĭ ruse că ar fi contra ideilor liberale, nu se bucura de mare popularitate cu toată valoarea estetică neîntrecută a operelor sale. Şi numaĭ după moarte, cînd s'a văzut că această bănuială fusese nedreaptă, că acest scriitor contribuise foarte mult la desrobirea ţăranilor, numaĭ atunciĭ, a devenit cu desăvîrşire popular şi iubit. Dostoevschi şi Gonciarov în ultimul period al activităţiĭ lor literare, asemeneĭ deveniseră impopularĭ din cauza ideilor ce susţineaŭ în scrierile lor.

De alt-fel caracterul didactic al literaturеĭ ruse datează încă din secolul trecut. Cantemir primul literat rus, în loc să împletească versurĭ după modelul pseudoclasicilor iea în mînă biciul satireĭ şi lovind cu el în dreapta şi în stînga, prejudiţiile şi apucăturile asiatice ale societăţiĭ ruse de atunciĭ, pregăteşte terenul pentru reformele luĭ Petru cel mare. Lomonosof a fost un aprig propagandist al ideilor europene. Derjavin în odele sale entusiaste proslăveşte domnia plină de năzuinţiĭ progresiste a Ecaterineĭ. Tonvisin şi a consacrat activitatea sa literară unor probleme dĕ cea maĭ mare însemnătate socială. Iar poetul Jucovschi şi-a însuşit în toată puterea cuvîntuluĭ rolul de pedagog, făcînd cunoscute publiculuĭ rus capo d'operile literaturеĭ europene.

Nu maĭ vorbim de fabulistul Crilov; însemnătatea luĭ didactică stă în chiar genul ce şi-a ales.

Trebue să spunem că nicăeriĭ în Europa acest gen poetic nu a ajuns la o desvoltare aşa de mare. Ear englejiĭ nu aŭ avut de loc fabuliştiĭ.

Începutul secoluluĭ al XIX ne-a dat pe Griboedov, un scriitor în persoana căruia rolul artistico-didactic al literaturеĭ ruse a atins punctul culminant. Afară de comediele luĭ Aristophan în nicĭ o altă literatură din lume nu găsim o operă dramatică pătrunsă de atîta jale şi durere civică ca «Gore ot uma».

Svăpăiatul poet Al. Puşchin care tot atunciĭ a apărut pe cîmpul poesieĭ, în primele sale poeme romantice aruncă o sfidare tuturor tradiţiilor, propagă disprеţul către toate convenienţele sociale şi proclamă libertatea desăvîrşită a sentimentelor: «Mergĭ pe drumul ce-ţĭ arată mintea ta liberă», zice el.

Cît-va timp s'a retras apoĭ în sferile parnasiene, dar cînd a văzut că neghina a început a vătăma ogorul literar a lăsat lira la o parte şi a pus mîna pe condeiul ziaristuluĭ pentru a mătura gunoiul adus de Boulgarin şi alţiĭ.

Urmaşul luĭ Puschin, poetul Lermontov în *profesia luĭ de credinţă* «Jurnalistul, criticul şi poetul» ne spune că luĭ «conştiinţa îĭ dictează ce să scrie, iar cugetarea îĭ conduce condeiul»

Conştiinţa! iată devisa tuturor scriitorilor ruşĭ de frunte.

Necrasov, poetul care a venit după Lermontov s'a făcut apărătorul ţărănimeĭ apăsate şi obidite.

«Te veĭ deştepta tu oare vre-odată poporule nenorocit?..
Saŭ aĭ creat un cîntec asemenea unuĭ gemet de durere şi aĭ adormit pentru vecie? . . . . . ».

Sînt ultimile versurĭ cu carĭ îşĭ sfîrşeşte vestita sa poesie «Scara de onoare».

Ast-fel ajungem la epoca anilor aşa numiţĭ *patru-zecĭ.*

Din momentul în care grupul din jurul criticuluĭ Belinschi, după o scurtă rătăcire prin sferele Hegheliane, a trecut cu desăvîrşire de partea ideilor europene, literatura rusă s'a despărţit în două tabere şi fie-care scriitor se transformă într'un agitator al ideilor politico-sociale ale tabereĭ sale. La baza celor maĭ de scamă opere literare din ultimiĭ 50 de anĭ rezidează propoveduirea cutăror saŭ cutăror principiĭ sociale. Scriitoriĭ care aŭ vroit să facă artă pură nu aŭ avut nicĭ un succes, cu tot talentul lor.

Cînd la începutul anilor 50 s'a început în Rusia epoca marilor reforme, rolul principal l'a jucat literatura. In fruntea mişcăriĭ se aflaŭ nu representanţiĭ claselor sociale ci aĭ literaturеĭ. Luptele între partide se dedeaŭ numaĭ în coloanele revistelor şi sub cutele unor drapele pur literare. Atunciĭ s'a născut faimoasa ceartă asupra menireĭ arteĭ. Uniĭ eraŭ pentru rolul utilitar al arteĭ, aceştia eraŭ partisaniĭ ideilor înaintate iar adversariĭ progresuluĭ eraŭ pentru arta pură.

Tot ce constitue baza glorieĭ luĭ Tourghenev, Gonciarov, Grigorovicĭ, Dostoevschi şi Pisemschi Pogodin şi Şevîrev, tot ce aŭ scris Şcedrin, Necrasov, Gleb Uspenschi şi scriitoriĭ din anĭĭ 60—70; tot ce scrie L. Tolstoĭ de 20 de anĭ încoace, toate aŭ ca bază propoveduirea unor concepţiĭ sociale foarte bine definite.

Iar criticiĭ sînt nişte adevăraţĭ tribunĭ, pentru carĭ operile de artă nu sînt de cît un pretext

pentru a combate idealurile sociale ce nu le convin şi a scrie manifeste lirice în folosul idealurilor lor.

În zilele noastre L. Tolstoĭ caută să convingă pe contemporanĭ că rolul literaturei e un rol de propoveduire, un rol utilitar şi că arta bună prin sine însăşĭ nu e numaĭ o petrecere amusantă, dar cîte odată chiar dăunătoare.

Şi asta ne-o spune tocmaĭ în momentul cînd lumea se închina luĭ ca celuĭ maĭ mare artist.

Altă particularitate a literaturei ruse e că *realismul* care în Europa trecea drept ultimul cuvînt al progresuluĭ, în Rusia domneşte deja de aproape 70 de anĭ.

Şi cînd e vorba de realismul literaturei ruse, ce om cu simţul estetic desvoltat şi sănătos nu simte cît de înferior e realismul european din anĭ 70 — 80 cu pornografiile şi lipsa luĭ de idealurĭ, faţă de realismul unor scriitorĭ ruşĭ.

La aceştĭ din urmă descrierea vieţiĭ e dusă, într'adevăr pînă la redarea desăvîrşită a realităţiĭ, şi totuşĭ această reproducere desăvîrşită a vieţiĭ e îmbrăcată în haina strălucitoare a idealurilor şi e plină de atăta iubire către oamenĭ cum nicĭ la ceĭ maĭ marĭ scriitorĭ din Europa nu întîlnim. Literaţiĭ realişti din Europa aŭ mers în analisa vieţiĭ pînă la limita unde descrierea realuluĭ fără de voe devine o apotheosare a celor maĭ brutale instincte ale naturei animale a omuluĭ.

Şi de sigur că în această superioritate a realismuluĭ rus stă în mare parte secretul succesuluĭ scriitorilor ruşĭ asupra criticeĭ publiculuĭ european. Toţĭ simt că în albia adeseaorĭ turbure a rîuluĭ literar din occident se revarsă unda limpede a unuĭ isvor plin de frumuseţe şi de viaţă.

Tot în superioritatea realismuluĭ rus stă şi secretul lungeĭ sale vieţuirĭ. Pe cînd şcoala realistă din occident a degenerat în pornografie, silind lumea să'şĭ întoarcă cu dispreţ ochiĭ de la ea şi să se îndrepteze din noŭ către cultul arteĭ pentru artă, unde nu vedem de cît un entusiasm rece, încapabil să aprindă inimile, şi să mişte masele, în Rusia realismul nu e compromis; el îşĭ urmează neclintit drumul săŭ, care străbate prin gloatele omenireĭ, unde la fie-care pas trebue să ridicĭ pe ceĭ răniţĭ, să aperĭ pe ceĭ slabĭ, să mîngăĭ pe ceĭ obijduiţĭ.

Desvăluind minciuna, văzînd ranele organisaţieĭ obşteştĭ şi studiindu-le cu ajutorul ştiinţelor sociale realismul rus a căutat în totd'auna să servească drept bază şi sprijin reformelor sociale. Ast-fel respunzînd trebuinţelor morale şi sociale ce se cer de la literatură şi dispunănd în acelaşĭ timp de talente marĭ, realismul rus a înălţat monumente de o frumuseţe neperitoare pe valea atît de jalnică şi plănsă a vieţiĭ.

Gh. Madan.

Apreţierile preseĭ străine asupra legiĭ pescăriilor.

Presa străină care urmăreşte de aproape desvoltarea noastră economică, a început de cît-va timp a recunoaşte însemnătatea pescăriilor noastre pentru aprovizionarea marilor pieţe europene.

Diferite reviste şi ziare străine aŭ publicat în vremea din urmă articole interesante şi amănunţite asupra desvoltăriĭ acesteĭ ramurĭ de producţiune la noĭ şi apreciază progresele realizate. Ast-fel sînt revistele: *Deutsche Fischereizeitung* din *Stettin*, *Deutsche Fischereicorrespondenz* din Dresda, *Ziarul pescărieĭ* din Schwerin, *Allgemeine Fischereizeitung*, din München, *Oesterreichische Forst zeitung etc.* precum şi ziarele: *Frankfurter zeitung*, *Budapester Lloyd*, *Constantinopler Handelsblatt*, *Neue Freie Presse* etc. Acuma ne vine din Rusia o apreciere favorabilă asupra legiĭ noastre pentru pescăriĭ; ea are, cu atît maĭ multă însemnătate cu cît ne vine de la organul oficial al societăţiĭ de pescărie şi pisciculturâ din St. Petersburg.

Reproducem aicĭ această notiţă apărută în ultimul număr. (No. 1, vol. II. April 1900) al revisteĭ internaţionale de pescărie şi pisciculturâ sub titlul «Noua lege română asupra pescăriilor»:

«Din raportul ministruluĭ plenipotenţiar imperial Rus la Bucureştĭ, reiese că conform noiĭ legĭ române asupra pescăriilor şi conform instrucţiunilor date pentru interpretarea eĭ, pescuitul este interzis în România de la 1 April pînă la 1 Iunie (st. v.,); de asemenea este oprit în această epocă a transporta, a vinde şi a servi peşte în restaurante.

«Pe baza acestor dispoziţiunĭ, tot peştele importat din străinătate în România, în timpul acesteĭ epoce de interdicţie este confiscat la vamă şi delincuenţiĭ sînt supuşĭ la o amendă de 30—500 de leĭ. Salutăm cu multă simpatie această lege pentru că omoară răul de la rădăcină. Ce servesc

toate epocele de prohibiție cît timp vinderea peștelui nu este interzisă cu severitate în aceste epoce și vinovații nu sînt serios pedepsiți.»

Prețuim cu atît mai mult această notiță cu cît ne vine din Rusia, care mai cu seamă a fost lovită prin măsura de a interzice importul de pește străin în epocele de prohibiție și cu cît guvernul rus protestase chiar anul trecut contra acestei măsuri.

Pe de altă parte, sîntem fericiți de a vedea că apreciări așa de favorabile emise cu atîta imparțialitate asupra unei legi care a scăpat pescăriile noastre de o distrugere complectă și le-a pus pe o bună cale de desvoltare, emană dintr'un mediu așa de competent.

Și ce să credem după toate acestea, despre campaniile pe cari interesații le-aŭ adus și le duc încă la noi contra acestei legi și contra autorului lor?

Viitorul Ungariei pe temeiul unei noi plasări naționale.

Una din chestiunile cele mai mari ce preocupă de cît-va timp pe fruntașii maghiari, e aceea de expansiune a Maghiarilor prin mijloace economice.

In direcția aceasta lucrează însuși ministrul de agricultură și e sprijinit de cei mai mari bărbați ai Ungariei, dar teoreticianul cel mai șovinist e Beksisc Gusztáv, publicist și deputat în parlamentul maghiar. Beksisc vrea ca în timp de 50 de ani Maghiarii să se ridice la 72% din poporația Ungariei—și atunci chestia națională va fi deslegată. Cine-și dă seamă de greul proces al asimilării popoarelor, trebue să rîdă de acest calcul săcuesc.

E pripit acest calcul, dar în schimb mijloacele pe cari se întemeează sunt atît de radicale și disperate, încît punîndu-se în practică, vor clătina întreaga temelie economică și socială a Ungariei, vor duce patria comună nu la pace ci la dezordine.

Noile sale teorii, cari cu puține escepții sunt bine primite de opinia publică maghiară, Beksics și le-a espus pînă acum în vre-o 6 volume.

In volumul al 5-lea intitulat *Noile baze ale politicei maghiare* el arată că agricultura e cel mai potrivit mijloc de espansiune al maghiarilor și spre acest scop recomandă colonizarea văilor și a Cîmpiei din Transilvania, părțile sudice și nordice ale Ungariei. Colonizările să nu se facă sub conducerea statului ci prin conlucrarea întregii societăți maghiare.

Dar prin colonizări se ajunge la un rezultat prea mic; trebue deci ajutați și Maghiarii din centru ca să nu mai fie siliți să emigreze. Pe Alföld și în ținutul de peste Dunăre trebue creată o clasă de proprietari mici.

Aceasta se poate numai printr'o schimbare a valorilor, adecă proprietarii mari, magnații, să-și vîndă averile investite cu dreptul fidei comisului și în locul lor să și cumpere alte moșii în ținuturile locuite de naționalități.

Magnații cu deosebire vor ocupa prin trei naționalități regiunile muntoase. Asemenea se vor vinde averile comunale precum și cele erariale. Averile acestea se vor împărți în proprietăți mici maghiarilor din centru precum și celor din colonii. Românul, Slovacul și Sîrbul nu vor putea ocupa moșii de acestea, de cît numai în arendă, ca ast-fel în privința socială și politică să depindă cu totul de marii proprietari maghiari.

Aceste mici moșii vor fi ca și niște fidei-comisate, adică nu se vor putea înstrăina nici o dată.

Beksics Guztáv și le-a espus aceste idei și în volumul din urmă publicat cu prilejul desbaterilor bugetului ungar la care din pricină de boală nu a putut lua parte.

Și în această carte arată că elementul maghiar din cele trei centre (Alföld, ținutul de peste Dunăre și Secuimea) trebue să-și lărgească periferia din ce în ce mai spre părțile locuite de naționalități. Elementul maghiar în cele trei centre e aproape 100%. Unei națiuni ca să-i fie asigurată domnia într'o țară, e destul să formeze 60—70% din poporația întreagă. Ast-fel pentru politica maghiară ar fi destul ca elementul maghiar în Alföld, ținutul de peste Dunăre și secuimea să se ridice pînă la 62—70% dar în schimb să se îmulțească printre naționalități, pe acolo pe unde saŭ nu sunt Maghiari saŭ dacă sunt, formează o mică minoritate. Deci Maghiarii de bună voe trebue să-și părăsească vetrele și să se strămute printre naționalități în special să colonizeze în Ardeal văile și Cîmpia. Maghiarul are o putere de expansiune destul de mare; aceasta trebue ajutată și să se înlăture ori-ce piedică din calea ei. O piedică a expan-

siuneĭ maghiare sînt fidei-comisatele, cele multe şi întinse din regiunile maghiare. Aceste averĭ magnaţiĭ trebue să le vîndă şi în schimbul lor să-şĭ cumpere altele în ţinuturile muntoase ale naţionalităţilor. In ţinuturile maghiare să nu se permită crearea de noĭ fidei-comisate, ca astfel averile şi proprietatea să se poată parcela la ţăraniĭ maghiarĭ dar în schimb să se permită în ţinuturile naţionalităţilor şi statul să se îngrijească chiar de crearea acestorĭ averĭ, ce nu se maĭ pot înstrăina, şi ca ele să fie ocupate de elemente credincioase statuluĭ, şi sigure că vor lucra la consolidarea naţiuneĭ.

Dacă nobilimea înaltă nu va pricepe această datorie naţională, şi nu va voi să-şĭ vîndă averile învestite cu drepturile fidei-comisuluĭ, atuncĭ aceasta o pot face proprietariĭ şi nobilimea, carĭ pînă acuma nu aŭ fidei-comisate dar voesc să cîştige aceste drepturĭ pentru averile lor.

După aceasta d-l Beksics arată însemnătatea pădurilor în politica naţională şi economică, arătînd cu ajutorul statisticeĭ veniturile lor şi ajunge la conclusia că deşi locurile arabile daŭ un cîştig maĭ mare, totuşĭ considerînd, că pămînturile printr'o economie raţională aŭ ajuns la maximul de cîştig, ear pădurile abĭa acuma încep a se cultiva, cîştigul lor e în creştere şi începe a fi maĭ sigur. Astfel că de acum, în economia naţională cîştigul cel maĭ mare va fi al pădurilor ne esploatate încă. Pămîntul arabil ce cugetă Beksics că trebue să se împartă între maghiarĭ se ridică la 1.000.000 de jugere, carĭ conform veniturilor actuale, vor trebui schimbate cu 2—$2^1/_2$ milioane de jugere de păduri din ţinuturile naţionalităţilor. Statistica arată că acest teritoriŭ de pădure se poate cîştiga din averile erariuluĭ, din cele comunale, precum şi din cele particulare. Schimbarea aceasta de proprietăţĭ o va conduce statul. Statul va vinde magnaţilor şi proprietarilor marĭ pădurile sale carĭ sînt în stare maĭ bună şi maĭ îngrijite, ear cu banĭĭ căpătaţĭ va cumpăra altele care sunt maĭ neîngrijite şi prin urmare maĭ ieftine. Prin schimbul acesta statul cîştigă, ear magnaţiĭ mutîndu-se printre naţionalităţĭ, vor pune mîna nu numaĭ pe veniturile cele marĭ şi sigure ale pădurilor, ci vor fi şi nişte factorĭ puternicĭ aĭ espansiuneĭ elementuluĭ maghear şi aĭ validităriĭ ideiĭ de stat maghiare printre naţionalităţĭ. Dar politica aceasta economică trebue începută cît maĭ în grabă, ca nu cumva româniĭ ardelenĭ prin ajutorul Albineĭ din Sibiu să pună mîna pe toate averile. In raport şi treptat cu cumpărarea pădurilor se va începe şi împărţirea pămîntuluĭ de pe Alföld între ţăraniĭ maghiarĭ pre cum şi noile co'onizărĭ. Astfel lucrîndu-se, conform înmulţireĭ de pînă acuma, populaţia Ungară la 1940 va fi de aproape 25.000.000, dintre carĭ 17.000.000 maghiarĭ, 4.300.000 Românĭ, 2.500.000 Slovacĭ. Atuncĭ Maghiariĭ vor forma 72% din populaţia ţăriĭ—ceia ce va deslega chestia naţionalităţilor. Dar acest frumos vis se va realiza numaĭ lucrîndu-se în sensul ideilor d-luĭ Beksics; la din contra, după raporturile economice de pînă acuma, elementul maghiar are să slăbească mereŭ. Trebue să înceapă această lucrare patriotică, ca întreaga societate maghiară să dea mînă de ajutor statuluĭ, orĭ ce întîrziere în privinţa aceasta e o perdere naţională. Cu deosebire să se înceapă în Ardeal, unde elementul român e cel maĭ mare duşman. Aicĭ nu e de ajuns să se lucreze numaĭ prin coloniĭ şi prin înfiinţarea fidei-comisatelor. Aicĭ nu e de ajuns nicĭ reforma administraţieĭ; în favorul elementuluĭ maghiar — a Secuilor — trebue să lucreze şi ministrul de comerţ. In secuime trebue să se încurajeze şi industria pe toate căile, să se dea maĭ mare atenţie fabricelor, ca astfel oraşele secueştĭ sa ia un avînt maĭ mare. Secuiĭ trebue bine întăriţĭ economiceşte şi chemarea lor e să-şĭ estindă graniţile spre Braşov şi spre Cîmpie.

Numaĭ lucrîndu-se cu puterĭ unite se va mîntui elementul unguresc şi idea statuluĭ maghiar în ţinutul locuit de Românĭ.

Aceste sunt ideile d-luĭ Beksics carĭ în mare parte sunt aprobate cu multă însufleţire de întreg publicul maghiar. Nu lipsesc nicĭ glasurile carĭ se ridică în potriva lor. Cu deosebire *Alkotmány* — jurnalul partiduluĭ poporal — le critică foarte aspru numindu-le «ideĭ fixe şi absurde». «Prin această politică nefericită — scrie *Alkotmány* — elementul maghiar nu ar cîştiga nimic, din potrivă ar perde sigur două lucrurĭ.

Marea de naţionalităţĭ ar absorbi pe coloniştiĭ izolaţĭ, ear ceĭ rămaşĭ acasă slăbiţĭ de puterĭ, s'ar perde şi eĭ în grabă. Beksics lucrează tot numaĭ cu fantasmagoria minţiĭ sale şi uită factoriĭ împedecătorĭ: dreptul privat, puterea de resistenţă a naţionalităţilor, precum şi raporturile geografice».

Sunt foarte adevărate aceste aprecieri şi cu adevărat ideile d-luĭ Beksics puse în practice nu numaĭ nu vor aduce nicĭ un fololos maghiarilor, ci vor sdruncina adînc temeliele statuluĭ maghiar şi vor aţîţa şi maĭ tare raporturile încordate dintre naţionalităţĭ.

Pictorul Munkacsy.

Dăm aci cîte-va notiţe biografice asupra celebruluĭ pictor ungur, care a murit zilele trecute.

Munkacsy (Michael Lieb) s'a născut la Munkacs la 10 Oct. 1846. A fost maĭ întîiŭ ucenic de tîmplar. Un portretist trecînd prin Gyula l-a sfătuit să se devoteze picturiĭ; el s'a format singur, zugrăvind scene din viaţa ţărănească şi portrete; societatea artistică din Pesta i-a cumpărat o *Idilă ţărănească* prin care s'a făcut cunoscut (1865). A venit apoi la Academia din Viena dar din lipsă de banĭ a trebuit să se întoarcă la Pesta; de acolo a trecut la Münich unde a fost protejat de Fr. Adam, pictor de lupte.

A obţinut de treĭ orĭ premiul întîiŭ la nişte concursurĭ instituite de ministerul de culte al Ungarieĭ, cea ce-ĭ dădu mijloace de a merge la Düsseldorf (1868), unde a primit statuile luĭ Knaus şi ale luĭ Vautier. Inrîurirea acestora se arată în *Paşte*, *Recrutarea*, *Logoditul*. S'a dus la Paris unde a expus la salonul de la 1870 *Cea din urmă zi a unuĭ osîndit*, tabloŭ care l-a făcut celebru; a pictat apoĭ *Episod din războiul Ungarieĭ* (1871) *In drum spre şcoală* (1871) *Politică la bucătărie*, *Croitorul beat*, portrete şi peisagiĭ. In Ianuarie 1872 s'a stabilit la Paris; din acel timp datează *Rătăcitoriĭ nopţiĭ* şi *Muntele de pietate* (Salonul din 1874) *Eroul satuluĭ* (1875). Aceste opere aŭ mult caracter, sînt lucrate larg dar într'un ton sombru, uniform şi cu un fel de predilecţiune pentru urîciune. Dar de la 1870 Munkacsy trece de la zugrăvirea vieţiĭ populare la acea a saloanelor; coloritul săŭ se încălzeşte şi se luminează la şcoala impresioniştilor; el simplifică desemnul şi *modele*-ul. *Interiorul din atelier* (1876) *Povestea vînătoriĭ* (1877) arată această evoluţiune. A trecut apoĭ la pictura istorică. La expoziţia universală de la 1878 a cîştigat răsplata supremă cu *Milton orb dictînd ficelor sale Paradisul perdut*, într'un ton cenuşiu şi *Recruţiĭ ungurĭ*. Opera luĭ cea maĭ vestită este *Crist în faţa luĭ Pilat* (1881); apoĭ *Crist la Calvar* (1884). Aceste tablouri sînt remarcabile prin expresiunea lor dramatică şi prin vigoarea colorituluĭ. Munkacsy lasă la o parte convenţiunea şi sentimentul religios pentru a reda aceste scene ca nişte evenimente istorice, preocupîndu-se de realitatea etnografică; privitoriĭ drameĭ capătă aproape tot atîta însemnătate ca şi Crist însuşĭ. *Crist în faţa luĭ Pilat* s'a vîndut cu 120.000 de dolarĭ pentru America, iar cel din urmă din cele patru marĭ tablouri istorice ale luĭ Munkacsy *Ultimele momente ale luĭ Mozart* (1886) s'a vîndut cu 50000 de dolarĭ. Apoĭ s'a dedat picturiĭ decorative în tonurĭ cu totul deschise, costumîndu-şĭ personagiile după moda din secolul al XVII-lea. In acest gen se poate cita *Triumful artelor* (plafond pentru muzeul de istorie a artelor din Viena) cîte-va scene din viaţa de salon, *Aria favorită* (1891), maĭ multe portrete de femeĭ. A zugrăvit de asemenea portretul cardinaluluĭ Haynald şi al luĭ Liszt. Impăratul Austrieĭ l-a făcut nobil. De la 1896 o boală crudă îĭ luase minţile.

Procesele «Tribuneĭ» pentru Avram Iancu.

Chestia luĭ Iancu a agitat mult pe fraţiĭ din Transilvania. Tinerimea şi jurnalele aŭ dus o însufleţită luptă contra grafuluĭ Lazar sub-procurorul regesc, care a îndrăznit să numească pe Avram Iancu *conducător de hoţi*.

Această mişcare a avut-o pînă acuma procesul de la Baia de Criş contra tinerilor ce aŭ pus cununĭ pe mormîntul de la Tebea. In zilele din urmă s'a pus la cale şi un proces de presă contra «Tribuneĭ» pentru maĭ multe articole referitoare la chestia luĭ Iancu.

Ordinul de cercetare deja s'a publicat, învinuiţĭ fiind următoriĭ redactor:

1) **Ioan Scurtu**, student, pentru articolul *Pretindem satisfacţie* şi poesia *Procuroruluĭ hienă*.

2) **G. Novacovicĭ**, student, pentru articolul *Apel către tinerime*.

3) **Iosif Marschall**, editorul responsabil al «Tribuneĭ» pentru articole anonime.

«Tribuna» scrie că autoriĭ articolelor anonime vor lua responsabilitatea lor şi ast-fel vor merge la Cluj şease acuzaţĭ şi şease apărătorĭ. «Vom fi 12 şi procesul va fi foarte frumos.

«Vom merge ca acuzaţĭ, dar vom merge să acuzăm. Adevărat că judecătoriĭ nu ne vor înţelege, pentru că nu vor vrea să ne înţeleagă; dar

ne va înțelege lumea cultă și noĭ eĭ ne vom adresa. In fața eĭ vom acuza.»

Ast-fel chestia luĭ Iancu care era să treacă de la ordinea zileĭ, prin noile procese ale Tribuneĭ învie din nou cu focul și tăria eĭ de la început.

Va fi un proces mare și interesant cum ardeleniĭ nu aŭ maĭ avut de pe timpul memoranduluĭ.

O nouă criză.

Trecem din criză în criză, și e mult timp de cînd crizele s'aŭ obicinuit cu noĭ, în cît azĭ ni se par ceva firesc în obiceiurile și așezămintele noastre. In România e veche criza morală ce nu lasă să se împămînțenească nicĭ un sistem, nicĭ un curent.

Azĭ toțĭ sînt naționaliștĭ, ca mîne să-ĭ vedem socialiștĭ și apoĭ pe ruinile acestora să se ridice antisemițiĭ. Și cine poate ști ce curent va maĭ importa în țara noastră și criza economică, căcĭ în trăinicia antisemitismuluĭ nu se poate crede—e și maĭ slab de cît curentele ce i-aŭ premers.

Se credea odată în seriozitatea și trăinicia luptelor de peste munțĭ, a oamenilor cu fire maĭ țărănească, a oamenilor carĭ știŭ a suferi pentru ideile sfinte ce-ĭ călăuzesc. Dar a fost amară decepția cînd criza a isbucnit și peste munțĭ, nimicind tot prestigiul luptelor purtate odinioară cu atîta foc.

Se lucrează și acum în Ardeal și chiar mult pentru îmbunătățirea stăriĭ materiale și luminarea poporuluĭ, se aud une-orĭ și glasurĭ maĭ războinice, dar criza între conducătorĭ, continuă cu aceiașĭ patimă.

Pe încetul și fără sgomot s'a început un curent naționalist și în Bucovina. Un curent tînăr a început să-șĭ facă drum în toate manfestațiile bucovinenilor, curent căruia'ĭ s'aŭ supus și bătrîniĭ conducătorĭ. Și era frumoasă această luptă a pacinicilor bucovinenĭ, era o luptă născută și nutrită numaĭ de puterile lor, o luptă care nu se putea învinui de relațiĭ bucureștene. La noĭ nicĭ nu s'a făcut alarmă pe temeiul prigonireĭ bucovinenilor, abia se amintea de confiscările «*Patrieĭ*» și de expulsarea redactorilor eĭ.

Flondor și Popovicĭ cu energia lor eraŭ priviți ca oameniĭ chemațĭ de a organiza lupta pentru apărarea romînilor bucovinenĭ în contra slavismuluĭ.

Intr'o bună dimineață, d-l Flondor vestește că nu maĭ face parte din redacția *Patrieĭ*. Criza isbucnise și între naționaliștiĭ bucovinenĭ. Bătrîniĭ conducătorĭ aŭ învins, tinerĭ aŭ fost datĭ la oparte, și pacea încheiată cu prezidentul țarĭ, baron Bourguignon. Azi *Patria* organul partiduluĭ național numaĭ apare, a fost sacrificată condițiilor de pace —frumoasă și pacinică confiscare!

Nu voim să combătem pacea încheiată de bătrîniĭ conducătorĭ bucovinenĭ; pe noĭ ne isbește criza care a trebuit să isbucnească și acolo. Pe noĭ ne frămîntă criza, carĭ se localizează în toate părțile românismuluĭ. In Bucovina nicĭ nu prea are loc o mișcare războinică, mișcare ce adesea absorbind atenția publică nu lasă să se observe răul ce roade la fundament.

In Bucovina trebue începută o mișcare economică și culturală, trebue întărit și luminat elementul românesc așa de periclitat de rutenĭ.

Se poate, că sub pacea închiată, să se lucreze maĭ mult și maĭ bine în direcția aceasta—e greŭ însă de crezut aceasta cînd criza domnește între conducătorĭ.

Nr. 9. Wien, 1. März 1900. IX. Jahrgang.

ALLGEMEINES

LITTERATURBLATT

Briefe an die Redaction u. Recensions-Exemplare werden erbeten an die Adresse: Dr. Franz Schnürer, Wien-Klosterneuburg, Martinstrasse 16.

HERAUSGEGEBEN DURCH DIE ÖSTERREICHISCE LEO-GESELLSCHAFT.

REDIGIERT VON

Dr. FRANZ SCHHÜRER.

Abonnements-Aufträge werden angenommen von der Administration des „Allgemeinen Litteraturblattes, Wien, I., Annagasse 9, dann von der Jos. Roth'schen Verlagshandlung, Wien-Stuttgart, sowie von jeder Buchhandlung.

Erscheint am 1. und 15. — Der Bezugspreis beträgt ganzjährig Kr. 15.